EBÛ MENSÛR HAYYÂT MUKRÎ (Muhammed bin Ahmed Hayyât Bağdâdî)

Kırâat ve Hanbelî fıkıh âlimi. Künyesi Ebû Mensûr olup ismi Muhammed bin Ahmed bin Ali bin Abdürrezzâk'dır. Aslen Şîrâzlı olup, Bağdad'da yerleştiği için Bağdadî nisbet edildi. Bakır işleriyle uğraştığı için Saffar, kırâat âlimi olduğu için Mukrî denildi. Hayyât lakabı verildi. 401 (m. 1011) yılında doğdu. 499 (m. 1105) yılında Bağdad'da vefât edip, Bâb-u Harb'de Şeyh Ebû Vefâ bin Kavvâs'ın yanına defnedildi. Talebeleri, mezarı başında yüzlerce defa Kur'ân-ı kerîmi hatmettiler.

Küçük yaşta Kur'ân-ı kerîm okumaya başlayan Ebû Mensûr Hayyât, kırâat ilmini; Ebû Nasr Ahmed bin Abdülvehhâb bin Mesrûr ve akranından öğrendi. Ebû Tayyib Taberî, Ebü'l-Kâsım bin Büşrân, Ebû Mensûr bin Sevvâk, Ebû Tâhir Abdülgaffâr bin Muhammed, Hüseyn bin Muhammed Hallâl, Ebü'l-Hasen Ali bin Ömer Kazvinî ve daha birçok âlimden

hadîs ilmi tahsil etti. Fıkıh ilmini ise; Velîd es-Sâîd ve Kâdı Ebû Ya'lâ'dan öğrendi. Fıkıh ve kırâat ilminde çok yükseldi. Bağdad'da hilâfet sarayı yakınındaki İbn-i Cerde câmiinde İmâmlık yapardı. Pekçok kimseye kırâat ilmine göre Kur'ân-ı kerîm öğretti. Ömrünü, yalnız Kur'ân-ı kerîm okuyup öğretmeye hasretti. Altı senede, yetmiş bin kişiye Kur'ân-ı kerîm öğrettiğini İbn-i Neccâr bildirmektedir, imamlık yaptığı İbn-i Cerde mescidinde devamlı i'tikâf (zarûret hârici dışarı çıkmayıp, ibâdet maksadıyla bir câmi veya odada bulunmak) halinde olup, huzûruna gelenlere kırâat öğretirdi. Dünyâya ehemmiyet vermez, aza kanâat eder, eline geçeni fakirlere sadaka olarak dağıtırdı. Yalnız Allahü teâlânın rızâsını kazanmak için çalışırdı.

Başta kızının oğlu Ebû Muhammed: Abdullah bin Ali Mukrî olmak üzere; kardeşi Ebû Abdullah Hüseyn, Abdülvehhâb bin Enmâtî, İbn-i Nasır, Sîlefi, Hâfız Ebü'l-Fadl Muhammed bin Nasr, Sa'dullah bin Düccâcî, Mûsul'un hatîbi diye meşhûr Ebü'l-Fadl ve daha birçok âlim ondan ilim öğrendi. Bu talebeleri, hocalarından öğrendikleri ilmi, bütün İslâm dünyâsına yaydılar. Herbiri, binlerce kimseye kırâat ve fıkıh bilgileri öğretti.

Talebelerinden Hâfız Ebü'l-Fadl Muhammed bin Nasr anlatır: "Nizamiye Medresesi'ndeki fıkıh âlimlerinin sohbetlerine devam ederdim. Onların çok zaman, "Ebû Mensûr Hayyât, Kur'ân-ı kerîmin kırâatini iyi bilir, ma'nâsını anlar, harfleri söyleyişinden ve sesinden, Kur'ân-ı kerîmden ne kadar çok lezzet aldığı anlaşılmaktadır" derlerdi. Onların böyle söylemeleri kalbimde Ebû Mensûr hazretlerine karşı muhabbete sebep oldu. Öyle oldu ki, gidip ondan ders alarak, onun yoluna tâbi olmayı arzular oldum. Her namazdan sonra: "Yâ Rabbi! Sana hangi yoldan yaklaşabileceğimi, hangi âlime tâbi olmamın uygun olduğunu bana göster" diye Allahü teâlâya yalvarır oldum. Bir hayli zaman bu hâl üzere devam ettim. 494 (m. 1101) senesi Receb ayının ilk gecesi bir rü'yâ gördüm. Rü'yâmda, Ebû Mensûr Hayyât hazretlerinin mescidine doğru gidiyordum. Mescidin bahçe kapısında bir hayli insan toplanmıştı. Onlara ne için toplandıklarını sordum.. Resûlullahın (aleyhisselâm) Ebû Mensûr hazretlerinin mescidini şereflendirdikleri ve beraberce içeride olduklarını söylediler. Ebû Mensûr hazretlerinin câmiinin bahçesinde bulunan odasına doğru yöneldim. Odada Ebû Mensûr hazretleri ile, o zamana kadar hiç görmediğim bir kimse oturuyordu. Üzerinde beyazdan da beyaz bir elbise vardı. Dikkat ettim, Resûlullahın (aleyhisselâm) kitaplarda bildirilen bütün vasıfları, o nûrânî yüzlü kimsede vardı. Yanlarına yaklaşıp selâm verdim. Selâmımı aldılar. Yanlarına oturdum. Daha ben hiçbir şey söylemeden Ebû Mensûr hazretleri, Resûlullaha (aleyhisselâm) benim hâlimi arzetti. Her zaman hangi âlime uymamın münâsip olacağını bildirmesi için Allahü teâlâya yalvardığımı söyledi. Resûlullah da (aleyhisselâm) bana dönüp, "Sana tavsiyem, bu zâtın mensûb olduğu mezhebdir. Sana tavsiyem, bu zâtın mensûb olduğu mezhebdir. Sana tavsiyem, bu zâtın mensûb olduğu mezhebdir" buyurdu ve sağ eliyle de Ebû Mensûr'u işâret etti. Hayretle uyandım. Büyük âlim Ebû Hakim Habrî'nin kızı olan annem Râbi'a'ya anlattım. Sabah namazında Ebû Mensûr hazretlerinin mescidine gittim. Sabah namazını onun arkasında kıldım. Namazdan sonra gördüğüm rü'yâyı kendisine arzettim. Gözlerinden yaşlar akarak dinledi. Bana "Evlâdım! Şafiî hazretlerinin mezhebi güzeldir. Sen fürû'da yine Şâfii mezhebi üzere ol. Usûl ve hadîsde de Ahmed bin Hanbel hazretlerine tâbi ol" buyurdu. Ben de, "Efendim! Allahü teâlâ, melekleri ve siz şâhid olun ki, ben bundan sonra usûlde de fürû'da da İmâm-ı Ahmed bin Hanbel hazretlerinin mezhebi üzereyim" dedim. Ebû Mensûr hazretleri alnımdan öpüp, "Allahü teâlâ seni muvaffak etsin" buyurdu. Ben de elini öptüm. Bu hâlden sonra yakînim fazlalaştı. Allahü teâlânın bana verdiği bu ihsânının şükrünü yapmaktan âcizim. Allahü teâlâdan arzu ve isteğim, son nefesimi İslâm ve sünnet üzere vermektir."

Talebelerinden Silefî anlatır: "Hocam Ebû Mensûr Hayyât'ın cenâzesinde bulundum. Namazını kılan cemâat çok kalabalıktı. O zamana kadar öyle bir kalabalık toplandığını görmemiştim, insanlar bereketlenmek için onun cenâze namazını, kılmak istiyorlardı. İlk önce Kasr Câmii'ne götürüldü. Orada namazı kılındıktan sonra, izdihamdân namaz kılamayanlar, Mensûr câmii'nde ikinci defa namazını kıldılar. Cenâzedeki bu kalabalığı, bir İslâm âlimine bu derece iltifât edilip kıymet verilmesini, müslümanların hüzünlü ve coşkun hareketlerini, kenardan seyreden bir yahudînin kalbi yumuşadı. Allahü teâlâ, bu mübârek zâtın hürmetine o yahudiye hidâyet verdi. Kelime-i şehâdet getirip müslüman oldu. Çarşamba günü vefât etti. Perşembe günü güçlükle defnedilebildi."

Hüseyn bin Hüsrev Belhî anlatır: "Vefâtından sonra Ebû Mensûr Hayyât'ı rü'yâmda gördüm. "Allahü teâlâ sana nasıl

muâmele etti?” dedim. “Allahü teâlâ beni, çocuklara Fâtiha sûresini öğrettiğim için affetti” buyurdu.

Sözleri ve kerâmetleri dilden dile, sevgisi gönülden gönüle aktarılan Ebû Mensûr Hayyât hazretleri pekçok kitap yazdı. Kitapları ellerden düşmedi. Kırâat ilmine dâir yazdığı “Mühezzeb fil-kırâat-ı aşer” adlı eseri meşhûrdur.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Zeylû Tabakât-ı Hanâbile cild-1, sh. 95

2) Mu’cem-ül-müellifîn cild-8, sh. 297

3) El-A’lâm cild-5, sh. 316

4) Keşf-üz-zünûn sh. 1913

5) Vefeyât-ül-a’yân cild-6, sh. 171

6) Tabakât-ı Hanâbile cild-2, sh. 254